Dodatne informacije lahko dobite na sedežu Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije,
p.p. 2722, 1001 Ljubljana,
tel.: 01/544-12-30, fax: 01/544-12-35,
e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si

V Sloveniji poteka Nacionalni projekt obnove travniških sadovnjakov.
zainteresirani kmetje se vanj lahko vključijo preko svojih občin. Kontaktna oseba: Jani Gačnik, KGZ Novo Mesto, (tel. 07 373 0580, jani.gacnik@gov.si).

TRAVNIŠKI SADOVNJAKI

REGIONALNI CENTER ZA OKOLJE
za srednjo in vzhodno Evropo

Pripravo in distribucijo zloženke je sofinanciral Regionalni center za srednjo in vzhodno Evropo.

Dodatna sredstva so bila zagotovljena iz projekta Accession, ki ga financira RSPB, BirdLife partner iz Velike Britanije.

generalni sponzor DOPPS

DOPPS

BirdLife INTERNATIONAL
Skupaj za ptice in ljudi

Vodja projekta Leon Kebe; besedilo: Luka Božič, Leon Kebe; strokovni pregled: Andrej Bibič, Anamarija Slabe; fotografija na naslovnici: Damijan Denac; oblikovanje: DOPPS; tisk: Studio Abakos/KVM; naklada 5.000 izvodov; DOPPS,2001

Ohranjajmo travniške sadovnjake - pomagajmo pticam!

DOPPS

BIODAR
Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije

Pomen visokodebelnih sadovnjakov za ptice

Če si poskušamo zamisliti podobo tradicionalne podeželske pokrajine, si je ne moremo predstavljati brez starih visokodebelnih sadovnjakov. Krošnje starih sadnih dreves so bleščeč kamenček v mozaiku kulturne krajine.

foto: Peter Buchner
črnočeli srakoper *Lanius minor*

Poleg lepote imajo visokodebelni sadovnjaki tudi vrsto drugih lastnosti. Mogoče je najpomembnejša med njimi ta, da nudijo dom številnim vrstam ptic. V tisočletnem sobivanju s človekom so temu prilagodile svoj način življenja in tako postale odvisne od ljudi in njihovih pridnih rok. Med njimi najdemo vrste, kot so pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*, črnočeli srakoper *Lanius minor*, smrdokavra *Upupa epops*, zelena žolna *Picus viridis* in veliki skovik *Otus scops*.

Prav vse med njimi so v Evropi ogrožene.

Vzroki za to so v vse bolj intenzivni pridelavi sadja, ki nadomešča ekstenzivno v visoko-debelnih sadovnjakih. Skupaj z njimi izginjajo ogrožene vrste ptic.

SMRDOKAVRA *Upupa epops*

Smrdokavra s svojim dolgim, navzdol zavihanim kljunom in štrlečo perjanico vzbuja pozornost tudi med nepoznavalci. Ko razpre peruti, s svojim značilnim, frfotajočim letom spominja na velikega, črno-belega metulja.

Smrdokavra je tipična predstavnica kulturne krajine območij z manj padavinami. Naseljuje odprte agrarne predele, kjer prevladuje mozaična krajina s sadovnjaki, pašniki, mejicami in travniki. Zelo priljubljen življenjski prostor smrdokavre je star sadovnjak, v katerem se pase živina. Prehranjuje se z velikimi žuželkami in njihovimi ličinkami, ki jih išče izključno na tleh. Pogosto brska po iztrebkih živine.

Za gnezdenje potrebuje velika dupla, najpogosteje zasede tista v starih visokodebelnih sadovnjakih. Izbira tudi dupla nizko nad tlemi, na primer v starih panjih. Gnezdi lahko tudi v primernih gnezdilnicah, postavljenih v sadovnjaku ali na gozdnem robu.

foto: dr. Josef Timar
smrdokavra *Upupa epops*

VELIKI SKOVIK *Otus scops*

foto: Dietmar Nill
veliki skovik *Otus scops*

Veliki skovik je ljudem dobro znana vrsta sove. Malokdo ne pozna njegovega značilnega oglašanja, ki nam pogosto popestri tople poletne noči na počitnicah ob morju. Marsikje ga imenujejo čuk, kar je povezano z njegovim oglašanjem.

Veliki skovik se prehranjuje z velikimi žuželkami, ki jih lovi predvsem na tleh. Aktiven je v glavnem ponoči.

Gnezdi v duplih, ki mu čez dan pogosto služijo kot počivališča. Znano je, da samec pred paritvijo predstavi samici več dupel, ta pa nato izbere najprimernejše.

Priljubljeno gnezdišče velikega skovika so sadovnjaki. Mesto za gnezdo si izbere tudi v naseljih, parkih ali manjših skupinah dreves.

Slovenski kmetijsko- okoljski program (SKOP)

Pticam prijazni ukrepi v okviru Slovenskega kmetijsko - okoljskega programa

Ukrep II/4: Travniški sadovnjaki. Namen tega ukrepa je ohranjanje visokodebelnih travniških sadovnjakov. Pogoji, ki jih ukrep predpisuje, bodo pripomogli k ohranjanju ogroženih vrst, kot so smrdokavra, pogorelček, zelena žolna, veliki skovik, vijeglavka in črnočeli srakoper.

Ukrep I/9: Ekološko kmetovanje. V tem sklopu je tudi gospodarjenje s travniškimi visokodebelnimi sadovnjaki. Ekološko kmetovanje je najbolj primeren način gospodarjenja in je prijazno tako pticam kot ljudem.

foto: Damijan Denac
stara jablana

Gospodarjenje z visokodebelnimi sadovnjaki

Visokodebelni sadovnjaki so nastali s človekovim delom in le z njegovo pomočjo se lahko ohranijo tudi v bodoče. Zanje velja, da niti premalo, niti preveč skrbi ni dobro za njihovo ohranjanje in pticam prijazno vzdrževanje. Poiskati je treba nekakšen kompromis pri naših dejavnostih, s katerimi ne zapostavimo nobene funkcije visokodebelnega sadovnjaka. Z začetkom gojenja sadnega drevja v okolici naših domov smo posredno prevzeli tudi odgovornost za ptice, ki so se prilagodile takšnemu načinu življenja.

foto: Leon Kebe
obrezovanje sadnega drevja

Visokodebelni sadovnjaki imajo številne druge biološke, kulturne in tudi ekonomske prednosti. Visokodebelne sorte so naravno veliko bolj odporne na različne škodljivce, ugodno vplivajo na mikroklimo, omejujejo vpliv vetra in preprečujejo erozijo zemljišča. Predvsem pa je sadje, pridelano v visokodebelnih sadovnjakih, boljše in bolj zdravo.

Če želimo visokodebelne sadovnjake ohranjati, jih moramo obnavljati na primeren način. Ko se stara drevesa polomijo ali podrejo, jih nadomestimo z novimi. Redno moramo z dreves odstranjevati tudi belo omelo, ki jih lahko popolnoma obraste in uniči. Sadovnjaki, še posebej tisti v bližini gozda, se lahko hitro zarastejo, zato je potrebna redna košnja oziroma paša. Pri slednji pazimo, da gostota živine ni prevelika, pri košnji pa, da ni prezgodnja. V nasprotnem primeru bomo uničili tudi gnezda ptic, gnezdečih na tleh. Uničujoč učinek za ptice ima tudi škropljenje sadovnjakov.

Pri vzdrževanju sadovnjaka moramo biti pozorni na gnezdeče ptice. Da jih med gnezdenjem ne bi vznemirjali, priporočamo da v obdobju od maja do junija ne obrezujete.

foto: Dare Fekonja
pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*